

МЕДИЦИНА, ПЕДАГОГИКА И ТЕХНОЛОГИЯ: ТЕОРИЯ И ПРАКТИКА

Researchbib Impact factor: 11.79/2023

SJIF 2024 = 5.444

Том 2, Выпуск 3, 31 Март

MAHMUDXO‘JA BEHBUDIY ASARLARIDA TA‘LIM-TARBIYANING AHAMIYATI

Urganch davlat pedagogika instituti o‘qituvchisi: **Ahmedova Gulnoza**

Urganch davlat pedagogika instituti talabasi: **Avezova Mastura**

Jamiyatning bir bo‘g‘ini bo‘lmish oiladagi ma‘naviy - axloqiy tarbiya haqida gapiradigan bo‘lsak, bu bolalarga ma‘naviy va axloqiy qadriyatlarni o‘rgatish va halollik, hurmat, mas‘uliyat, hamdardlik kabi ijobiy xislatlarni yoshligidan sindirish jarayonidir. Globallashuv davrida milliy va ma‘naviy qadriyatlarga – ommaviy madaniyatning tahdidi kuchayib bormoqda. Bu, avvalo, yosh avlodni bilim olish, vatan va yurt ravnaqi, rivojlanishi uchun hissa qo‘shishi lozimligiga raxna solib, yoshlarning ongini turli yot tushunchalar bilan yog‘irilgan illatlar bilan zaharlanishiga olib kelmoqda. Buning to‘laqonli davosi hisoblangan milliy ma‘naviy qadriyatlarimizning ajralmas qismi bo‘lgan ma‘naviy - axloqiy tarbiya ajdodlarimizning ibratli hayoti va asarlarida o‘z aksini topgan.

U Yassaviy avlodidan. 18 yoshidan qozixonada mirzalik qiladi, qozi, mufti darajasiga ko‘tariladi. Behbudiy haj safarida bo‘lgan chog‘ida Arabiston, Misr, Turkiyani kezib chiqqan (1899–1900). Sayohat davomida yangi maktab (usuli jadid) ochish fikri mustahkamlanib bordi. Samarqand yaqinidagi Halvoyi qishlog‘ida Ajziy, Rajabaminda Abdulqodir Shakuriylar bilan hamkorlikda yangi maktab ochadi. Behbudiy Qozon va Ufaga borib (1903–1904), u yerdagi yangi usul maktablari bilan tanishadi, tatar ziyolilari bilan aloqani yo‘lga qo‘yadi. Yangi maktablar uchun darsliklar tuzishga kirishadi.

Biz bir narsani yodimizdan chiqarmasligimiz kerak, mehnat mashaqqatsiz hech qachon biror narsaga erisha olmaysiz. Qachonki o‘qib bilim olsak, shundagina hayot yo‘limiz saodatli, umrimiz oxirigacha rohat-farog‘atda o‘tadi. Shuni ham unutmaslik kerakki , farzandlar aynan ota-onasidan o‘rnak oladi. Bu hayotiy hikmatni Mahmudxo‘ja Behbudiy tengdoshimiz Toshmurod misolida bizga buni yetqazmoqchi bo‘lgan, albatta. Xulosa qilib aytganda, «Padarkush» dramasi ana shunday ilm-ma‘rifatga targ‘ib va tashviq qilish e‘tiboridan juda katta tarbiyaviy ahamiyat kasb etadi

Behbudiy 1911-yilda “Padarkush“ dramasini yozdi. Bu birinchi o‘zbek dramasi edi. 3 parda 4 manzarali bu asar mazmunan sodda bo‘lib, o‘qimagan, johil

МЕДИЦИНА, ПЕДАГОГИКА И ТЕХНОЛОГИЯ: ТЕОРИЯ И ПРАКТИКА

Researchbib Impact factor: 11.79/2023

SJIF 2024 = 5.444

Том 2, Выпуск 3, 31 Март

va nodon bolaning o‘z otasini o‘ldirgani haqida edi. Behbudiy bu asar janrini “milliy fojia” deb atagan. Nashr qilishga chor senzurasini yo‘l qo‘ymaydi. “Borodino jangi va Rusiyaning fransuzlar bosqinidan xalos bo‘lishining 100 yillik yubileyi sanasiga bag‘ishlanadi“ degan vaj bilan Tiflis (Tbilisi) senzurasidan o‘tkazadi. Drama 1913-yil bosilib chiqqan, ammo sahnaga qo‘yish uchun yana bir yilcha vaqt ketadi. Asar Samarqandda 1914-yil 25-yanvarda sahnaga qo‘yildi. Drama xalqqa kuchli ta‘sir ko‘rsatadi. “Padarkush“ ham janr, ham mazmuniga ko‘ra yangi o‘zbek adabiyotini boshlab bergan asar bo‘ldi. Drama Toshkentda 1914-yil 27-fevralda Avloniy tomonidan qayta sahnalashtiriladi.

Mamlakatimiz dunyo tamadduni va ilm-fan rivojiga ulkan hissa qo‘shgan ulug‘ allomalar, aziz-avliyolar yurti sifatida shuhrat qozongan. Ma‘naviyatimizning ildizlari bo‘lgan buyuk mutafakkurlarimiz hayoti, ijodini va ular ijodidagi hozirgi yoshlarimizning ma‘naviy - axloqiy tarbiyasiga ta‘sir etadigan qarashlarini keng ommaga targ‘ib qilish ulkan ahamiyat kasb etadi. Yaqin o‘tmishga nazar tashlab jadidlardan nafs jilovini, yo‘qchilig-u to‘qchilik ustida fikrlashni, vatan va tuproq nima ekanligini o‘rganish mumkin. Ma‘lumki, XIX asr oxiri - XX asr boshida Turkistonda vujudga kelgan ijtimoiy-siyosiy, ma‘rifiy harakat tarix sahnasiga ma‘rifatparvar shaxslar - jadidlarni olib chiqdi. Mahmudxo‘ja Behbudiy, Munavvarqori Abdurashidxonov, Abdurauf Fitrat, Ubaydullaxo‘ja Asadullaxo‘jayev, Abdulla Avloniy kabi qomusiy bilim egalari ana shular jumlasidandir. Ular o‘z bilimlarini millat ravnaqi, jamiyat rivoji yo‘lida sarflashga intildi, o‘rni kelganda mablag‘ini ham ayamadi. Adib, publitsist, pedagog, olim, din va jamoat arbobi Mahmudxo‘ja Behbudiy Turkistondagi jadidchilik harakatining asoschilaridan va yetakchilaridan biri edi. U “ma‘rifatning, maorif ishlarining faqatgina nazariyotchisi bo‘lib qolmay, balki o‘lka maorifi rivojida amaliy tomondan ham jonbozlik ko‘rsatdi”.

Shuningdek, Behbudiy quyi va yuqori maktabning isloh qilinishini millatning isloh etilishiga qiyosladi va uni umummilliy g‘oya deb bildi. Millatga “o‘qumoq, o‘qutmoq kerakdur. Bolalarga otalardan ilmi diniy va ilmi zamoniy meros qolsun”, – deya murojaat qilib³, o‘zi ilgari surgan milliy g‘oyani barcha targ‘ib qilishi zarurligini ta‘kidladi. Behbudiyning umummilliy g‘oyasi targ‘iboti uchun milliy matbuot kerak edi. Jadidlar chiqara boshlagan gazeta-jurnallar rosmenasiga fikr almashish, ilg‘or g‘oya va fikrlarni targ‘ib etish, bahslashish maydoniga aylangan, demokratik qadriyatlarni o‘zida aks ettirgan, fikrlar qaramaqarshiligini ko‘tara

МЕДИЦИНА, ПЕДАГОГИКА И ТЕХНОЛОГИЯ: ТЕОРИЯ И ПРАКТИКА

Researchbib Impact factor: 11.79/2023

SJIF 2024 = 5.444

Том 2, Выпуск 3, 31 Март

oladigan, ijtimoiy-siyosiy mavzulardagi tanqidiy maqolalarni yoritadigan matbuot nashrlari edi. Masalan, Mahmudxo‘ja Behbudiy muharrirlik qilgan “Oyina” jurnali ma’rifat va madaniyat tarqatish maqsadida millat va uning haq-huquqlariga, tarixiga, til va adabiyot masalalariga, dunyodagi ahvolga oid turlituman maqolalarni chop etdi.

XULOSA

Bilim va ko‘nikmalarga ega, mamlakatning munosib kelajagi uchun javobgarlikni o‘z zimmasiga ola biladigan barkamol, maqsadga intiluvchan va serg‘ayrat yoshlar oilada axloqiy tarbiyani to‘g‘ri yo‘lga qo‘yilgandagina yuzaga chiqadi. Ma’naviy-axloqiy tarbiya o‘z-o‘zidan shakllanib qolmaydi, uni shakllantirish uchun ota-onalar farzandlari bilan shug‘ullanishlari va o‘zlari ham yaxshi xulqatvorga ega bo‘lishlari shuningdek, o‘z atrof-muhitlariga befarq bo‘lmasliklari lozimdir. Buning aksini biz “Padarkush” dramasi orqali ko‘rishimiz Behbudiyning adib sifatida ma’naviy-axloqiy tarbiya masalasi o‘sha davr kishisi nuqtayi nazaridan ko‘ra olganini ifodalaydi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR (REFERENCES)

1. Aliyev A. Mahmudxo‘ja Behbudiy.-Toshkent:-Yozuvchi. 1994 yil
2. Zaynobidin Abdurashidov. Jadidlar. Mahmudxo‘ja Behbudiy. – T.: Yoshlar nashriyot uyi, 2022. – 156 b
3. Ishoqxon Ibrat nomli jamoa xo‘jaligi madaniyat ishlari bo‘yicha rais muovini B.Nizomov bilan K.Vohidova tomonidan o‘tkazilgan suhbat materiallari. 1994.
4. Hamroyeva, X. (2022). Oila tarbiyasi asoslari (yosh oilalar misolida). Scientific progress, 3(4), 582-586
5. Gafurovich, S. A. (2021). Analysis Of The Poem" Autumn Dreams" By Abdulla Oripov. The American Journal of Social Science and Education Innovations, 3(01), 556-559.
6. Sabirdinov, A. . (2021). ASKAR KASIMOV IN THE UZBEK POETRY OF THE XX CENTURY THE ROLE AND IMPORTANCE OF CREATION. Конференции, 1(2).
7. Guzalkhan, M. (2020). The image of a creative person in the poetry of Erkin Vohidov. Academicia: An International Multidisciplinary Research Journal, 10(11).